

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN ELEKTRONİK SÖZLÜK OLUŞTURMANIN ÖNEMİ

Barnoyeva Zarina Saifiddinovna

stajyer-araştırmacı,

barnoyevazarina072@gmail.com

Buhara Devlet Üniversitesi

Özet: Bu makalede ilkokul öğrencileri için eşanlamlılar sözlüğü oluşturmanın önemi ve elektronik sözlük oluşturmanın öneminden bahsedilmektedir. Öğrencilerin ilkokul ders kitaplarından okuma-yazma ve anadil bilimi alıştırmalarında verilen eşanlamlılarla ilgili görevleri tamamlamaları zordur. Bu amaçla öğrencinin bir eşanlamlılar sözlüğüne ve bunun yaratılışının dilsel temeline ihtiyacı vardır.

Abstract: This article talks about the importance and relevance of creating a vocabulary of synonyms for elementary school students. It is difficult for students to complete tasks related to synonyms given in reading literacy and mother tongue science exercises from elementary school textbooks. For this purpose, the student needs a dictionary of synonyms and the linguistic basis of its creation.

Аннотация: В данной статье говорится о важности и актуальности создания электронного словаря синонимов для учащихся младших классов. Учащимся сложно выполнять задания, связанные с синонимами, данными в упражнениях по грамотности чтения и знанию родного языка из учебников начальной школы. Для этого студенту необходим словарь синонимов и лингвистическая основа его создания.

Anahtar kelimeler: eşanlamlılık, eğitimsel kelime bilgisi, terminoloji, sözlükbilimi, varyant, eşanlamlı seriler, referans şemaları, ifade şemaları.

Giriş. Dünya dilbiliminde, geçtiğimiz yüzyılın ortalarına gelindiğinde, dili öğretme amaçlı tanımlayan dilsel-didaktik araçların araştırılmasına önem verilmiştir. Antik felsefeden günümüze kadar düzenli olarak üzerinde durulan ve düşüncenin etkili, açık ve çekici bir şekilde ifade edilmesinin önemli bir aracı olarak kabul edilen anlambilim olgusunun incelenmesinde yeni bir dönemin başlangıcı, Eşanlamlı sözlüklerin modern dil paradigmaları ışığında incelenmesi, antroposentrik sözlükbilimin yenilikçi sözlükbilimsel geleneklerine dayalı gelişmeler ve modern öğrenenlerin gereksinimleri, dilbilimsel, psikodilbilimsel yönlerin açıklığa kavuşturulması gerektiğini göstermek açısından önemlidir.

Özbek dilinin sözlükbilimi ve anlambilimi alanında yapılan son çalışmalarda eşanlamlılığın tamamen dilbilimsel bir olgu olduğu, dilde ayrı bir sözcüksel-anlam sistemi oluşturduğu ve sözcüksel-anlamsal bir paradigma olduğu tespit edilmiştir. Özellikle eşanlamlılığa dil-konuşma farklılaşması açısından yaklaşan H.Ne'matov

ve R. Rasulov'un yazdığı "Özbek dili sistemi sözlükbiliminin temelleri" kitabında eşanlamlılık, anlam bakımından farklı olan bir kelime dizisidir. Biçim ve aynı içeriğe sahip - birkaç dil biriminin belirli bir benzerliğe dayalı olarak bu birimler arasındaki birbirine bağlanması, belirli farklılıkları, bunların doğasını ve görünümleriyle ilgili durumları kapsayan sözcüksel bir paradigma olarak kabul edildi.

Ana bölüm. Eş anlamlılar, konuşmanın çekiciliğini, benzersizliğini, zenginliğini ifade eden başlıca sanatsal imaj araçlarından biridir ve dilbilimin ilk dönemlerinde bunların özünü ortaya çıkarmaya, anlamlarını kaydetmeye ve listeler yapmaya yoğun bir ilgi vardı. Dilbilim tarihinde oluşturulan ilk kaynakların sözlükler olduğu, sözlükbilim tarihindeki en eski sözlüklerin çoğunun ise eşanlamlıların açıklanmasına adanmış şerhler ve sözlükler olduğu vurgulanabilir. Kaynaklar, eşanlamlıların incelenmesi ve ilgili sözlüklerin derlenmesiyle ilgili uzun bir tarihten bahsediyor; örneğin, MS başlarında Çinliler, şairlerin kullanması için dünyanın ilk eşanlamlılar sözlüğünü derledi.

Bağımsızlık yıllarında ülkemizin sosyo-politik ve kültürel hayatında yaşanan iniş çıkışlar, Özbek sözlükbiliminin, özellikle de eğitim sözlükbiliminin gelişmesinde önemli bir dönemi başlatmıştır. Eş anlamlılar, paronimler, zıt anlamlılar, düzey kelimeler ve ilgili kelimelerin sözlüğü gibi çeşitli kelime sistemlerinin yanı sıra bazı eğitici eş anlamlı sözlükler oluşturulmuştur. Özellikle M. Olimov'un Özbekçe dil bilimi, yazılı eserlerin dilinin ilk eşanlamlı sözlüğünü, filoloji bilginleri ve öğretmenlerine, Özbek filolojisi ve gazetecilik fakültesi öğrencilerine yönelik sözlükleri oluşturmuştur.

Özbekçe dil bilgisi derslerinden özellikle ilköğretim öğrencilerinin karşısına en çok çıkan konulardan birisi de eş anlamlı kelimelerdir. Eş anlamlı kelimeler yazılışları ve okunuşları ayrı ancak anlamları aynı olan sözcüklerdir. Söz konusu kelimeler Özbekçede birbirinin yerine kullanılabilir. Günlük konuşma dilinde herkesin sıklıkla karşılaştığı eş anlamlı kelimelerin dilimizde önemi büyüktür. Bu tür kelimelerin listesi oldukça uzundur. Cümle içerisinde birbirlerinin yerine kullanıldıklarında anlam değiştirmezler. Türkçe eş anlamlı kelimeler listesi için “Eş Anlamlı Kelimeler Sözlüğü” içeriğimize göz atabilirsiniz. Eş anlamlı kelimeler yazılışları ve okunuşları birbirinden farklı olan ancak aynı anlamı taşıyan sözcüklerdir. 1. 2. 3. 4. sınıf öğrencilerinin sıklıkla karşılaştığı konulardan birisidir. Aynı anlamı taşıdıkları için bu kelimeler birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Cümle anlamında değişiklik olmaz. Konuşma dilinde de kullanılan eş anlamlı kelimelerin listesi oldukça uzundur.

Eş anlamlı, yazılışları farklı olduğu halde anlamları aynı veya çok yakın olan sözcükler. Bu tür kelimeler genelde birbirlerinin yerini tutabilir. Özellikle öğrencilerin Özbekçe derslerinde gördüğü başlıklar arasında yer alır.

Özbekçe dil bilgisi derslerinde, özellikle 1. Sınıf, 2. Sınıf, 3. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinin karşısına en çok çıkan konulardan birisi eş anlamlı kelimelerdir. Eş anlamlı kelimeler listesi, öğrencilerin öğrenmesi için ödev olarak verilebildiği gibi,

derslerde etkinlik yoluyla da o'g'renmeleri hedeflenmektedir. Bilindiği gibi, eş anlamlı kelimeler, yazılışları ve okunuşları ayrı ancak anlamları aynı olan sözcükleri ifade eder. Bu kelimeler, Özbekçede birbirlerinin yerine kullanabilir; çünkü taşıdıkları anlam aynıdır. Eş anlamlı kelimeler listesi, binlerce kelimenin eş anlamlısını içermektedir.

Ders kitaplarında verilen eşanlamlılarla ilgili uygulamalı alıştırmalar aşağıdaki unsurlardan oluşur:

- a) Okunan metinlerden eş anlamlı sözcükler bulmak, anlamlarını, özellikle anlam yönlerini, eş anlamlı sözcükler arasındaki farkları tespit etmek;
- b) bu kelimelerin yerine geçebilecek eşanlamlıların seçimi ve kullanımlarındaki farkın tanımı;
- d) eşanlamlılar üzerine özel alıştırmalar (eş anlamlıların sıralanması, vb.);
- e) sözlü ve yazılı konuşmada eşanlamlıların aktif kullanımı
- f) Konuşma hatalarının (uygunsuz kullanılan kelimeler) düzeltilmesi, kelimenin eşanlamlı, metne daha uygun başka bir kelimeyle değiştirilmesi.

İlköğretim ana dili ders kitaplarında eşanlamlı kelimeler ayrı bir konu olarak ayrılmamaktadır. Kelime gruplarına ilişkin alıştırmalar ve görevler kapsamında eş anlamlı kelimelerle ilgili alıştırmalar verilmektedir.

Sözlük maddesi ayrı bir sistem olup, karşılıklı iç ilişkilere (çekirdek, merkez, bir çizginin çevresi) dayalı anlamsal bir paradigma, genel görünümü, her bir üyenin sözlükbilimsel açıklamasından oluşan bir mikrosistem olduğu belirlenmiştir. her eşanlamlıya verilen tanımı doğrulayan paradigma ve açıklayıcı materyal;

Eşanlamlıların eğitici açıklayıcı sözlüğünün yapısal düzeni, derlemi, kelime dağarcığı - iç ilişkilere dayalı anlamsal paradigmalardan oluşturulması ve bu sistemde yer alabilecek eşanlamlıların ve açıklayıcı referansların seçimi gibi kriterler;

Özbek dilinde yeni nesil eşanlamlı eğitim sözlüklerinin derlenmesi, mega, makro, mikro yapıların geliştirilmesi.

Ayrıca geçen yüzyılın sonuna kadar kelimeler arasındaki anlamsal ilişkiler eşanlamlı ve zıt anlamlılıkla sınırlıydı, sistem analizi yöntemine dayanarak yapılan daha sonraki gözlemler, dilde anlamsal ilişkilerin çeşitli olduğunu, dereceli, alt anlamlı, eş anlamlı olduğunu ortaya çıkardı. , işlevsellik, hiyerarşiklik gibi türlerin tanımlandığı açıklanmakta, bu sözlük söz varlığının oluşumunda eşanlamlıları bu ilişkilerden ayırması açısından önceki sözlüklerden farklılık göstermektedir: bir tür şey-öge, işaret türünü temsil eden sözlüklerarası bir ilişkidir. -özellik, eylem durumu. Derecelendirme, aynı genel terime sahip ancak belirli bir terimin farklı düzeylerine sahip sözlüklerdir.

Sonuç ve öneriler. Sonuç olarak öğrencilerin alıştırmalarda verilen kelimelerin tamamına anlamlı bir kelime bulamayabilecekleri söylenebilir. Bu nedenle eşanlamlılar sözlüğüne ihtiyaç duyarlar. Ancak ilköğretim öğrencilerine yönelik eşanlamlılar sözlüğü şu anda mevcut değildir. Bu nedenle şimdilik Nizomiddin Mahmudov'un (2022) editörlüğünü yaptığı "Özbekçe Eş Anlamlıların Büyük Açıklamalı Sözlüğü" ve Azim Hajiye'v'in (1974) derlediği "Özbek Dili Eş

Anlamlıları Açıklamalı Sözlüğü"nden" kullanılmalıdır. Bu nedenle bilimsel çalışmalarımızın sonunda ilkokul öğrencilerine yönelik eşanlamlılar sözlüğü oluşturma hedefini belirledik.

KİTABIN:

1. Mirkhanova G.R. Özbek dilinin eşanlamlıları sözlüğünü oluşturma dilsel temeli: Filoloji. Bilim. Doktor (Doktora) diss. - 2020'ye karşı., - 143 s.
2. Adizova N.B. Anadil öğretiminin metodolojisi. - Buhara: Durdona. - 2021., 113 s.
3. Aydarova U.B. Okuryazarlık okumak. Çalışma Kitabı Bölüm I. - Taşkent: Novda. -34 s
4. Bakhridinova B.M. Özbekistan'da Eğitim: dilsel temeller, tarih ve perspektifler: Filol. Bilim. Doktor (DSc) incelemesi. - Semerkant 2020., -234 s.
5. Daniyarov B. Özbekçe sözcük eşanlamlılarının dil ve konuşma ilişkisi, sözlük bilimi çalışması. - Taşkent: Sano standardı., 2019.-S.-159.